

Beli - rođeni golgeter

Zajednička fotografija igrača BSK-a i Građanskog na odlučujućoj utakmici u Beogradu 1937. Lešnik u sredini pored predsjednika Vlade Milana Stojadinovića, velikog navijača BSK-a.

Tamo negdje potkraj šezdesetih godina, kada sam imao nešto više od deset godina, gledao sam s tatom utakmicu Partizan-Dinamo u Beogradu. Partizan je pobjeđivao, plakao sam kao ljuta godina. Tata me gleda i kaže mi: „Kaj plačeš, nogomet ti je igra u kojoj uvijek igraju dvije momčadi: jedna zna kak igra, a druga igra kak zna“.

Tu nogometnu lekciju nikada nisam zaboravio, govori nam Ivica Lešnik, s kojim smo, o njegovom slavnom ocu, igraču Građanskog i jednom od najvećih golgetera na ovim prostorima, Augustu Lešniku Belom, razgovarali u Kazališnoj kavani, gdje je nakon karijere njegov otac provodio dosta vremena sa svojim prijateljima, ljubiteljima dobrog društva, kapljice, viceva i naravno - nogometa.

– Bio je beskrajno duhovit i zabavan, a društvo su mu najčešće činili njegovi bivši suigrači Cimermančić, Cizarić, pa Žarko Dolinar, Jerko Šimić, a dok je bio živ drugovao je i s Icom Hitrecom. Jedino nije podnosio golmane... – govori Lešnik mlađi kojega je Beli dobio kada je već ušao u peto desetljeće života.

August Lešnik-Beli, prva plava devetka i jedna od inspiracija Kreše Golika za njegov debitanski film Plavi 9 (1950.), bio je jedan od ključnih kотаča one moćne

i velike generacije Građanskog čiju je punu zrelost i najveće sportske dosege spriječio Drugi svjetski rat: Glaser, Brozović, Dubac, Lechner, Jazbinšek, Kokotović, Cimermančić, Wöfl, Lešnik, Antolković i Pleše (a tu su još bili Urch, Šoštarić, Đanić, Matekalo, Šuprina, Reiss, Zagorščak, Canjuga, Lokošek i na koncu mlađahni Štef Bobek te trener Martin Bukovi).

Počeo kao golman

Bio je to moćni stroj koji su činili redom reprezentativci i osvajači titula prvaka države pod palicom i vodstvom velikog i dokazanog mađarskog trenera. Nažalost, Drugi svjetski rat smanjio je nogometne aktivnosti, a nakon njegova završetka Građanski je, kao i druga dva zagrebačka kluba, HAŠK i Concordia, jednom nerazumljivom i teško shvatljivom odlukom ukinut. Dio igrača nastavio je igrati u Dinamu, ali za neke je bilo već prekasno, jer godine su uzimale danak i polako su počeli odustajati od nogometa.

August Lešnik rodio se u Zagrebu u osvit Prvog svjetskog rata 16. srpnja 1914., u obitelji koja je već više generacija živjela u gradu pod Sljemenom. Otac Stjepan bio je šofer kod imućne obitelji Deutch-Maceljski koji

su posjedovali cijeli kvart na potezu Jurišićeva-Pal-motićeve. Mama Julija, kao što je bilo i uobičajeno u to vrijeme, bavila se domaćinstvom, kućom i djecom, malim Augustom i njegovom sestrom Ankicom. Živjeli su u ugodnom okruženju u Jurišićevoj ulici gdje je, tamo na početku 20. stoljeća, bio smješten bazen i tenisko igralište. Naravno, nije onda čudo što je mali August prvo počeo igrati tenis.

Ipak, opredijelio se za nogomet: prevladali su nogometni geni budući da je njegov ujak bio Dragutin Vrđuka, prvi veliki golman na ovim prostorima, koji je branio boje šampionskog poslijeratnog Građanskog i bio prvi vratar nogometne reprezentacije Kraljevine SHS. Na голу je svoju karijeru počeo i njegov nećak, ali kako je bio malog rasta i slabašan, iz svoga preselio se u protivnički šesnaesterac što će se pokazati kao pun pogodak i za njega i za hrvatski nogomet.

Bio je klasični "dešnjak", ne naročito borben, niti oštar, nikad nije ostavljao dojam neke velike opasnosti, ali kao i svi "rođeni" golgeteri, u šesnaesteru se pretvarao u pravi stroj za golove. Zbog izrazito svijetle kose zvali su ga Beli. Kako u svojoj knjizi „Velemajstori našeg nogometa“ piše sportski publicist, nogometni djelatnik i Lešnikov prijatelj Jerko Šimić, Lešnik je imao upravo prirodni dar strijelca. I to ponajviše desnom, rijetko kad lijevom nogom ili glavom. Imao je dobru tehniku vladanja loptom. Nije bio posebno borben, nikada nikoga nije ozlijedio, ali ni on nikada nije bio ozlijeđen, premda je igrao kao najistaknutiji igrač u navali. Čuvao se, izbjegavao je gužve, zbog čega su ga njegovi suigrači često zafrkavali da je „zec“... Ali, kad bi mu lopta došla i otvorio se i neznatan prostor prema cilju, uslijedio je brz i oštar udarac što je ponajčešće završavalo pogotkom. Bio je strijelac kakvog u životu nisam vidio, navodi Šimić.

O tom davnom vremenu dvadesetih godina prošlog stoljeća, uvijek za šalu spremni i duhoviti Lešnik svojevremeno je doajenu hrvatskog sportskog novinarstva Zvonimiru Magdiću pričao:

„Kak sam počel? Onak' kak' i moj ujak Dragec Vrđuka. Na голу. Između drveća na Ribnjaku, na Šalati, tam' di je

Piše: IVICA BULJAN

August Lešnik-Beli, prva plava de- vetka i jedna od inspiracija Kreše Golika za njegov debitanski film Plavi 9 (1950.), bio je jedan od ključnih kotača moćne i velike generacije Građanskog čiju je punu zrelost i najveće sportske dosege spriječio Drugi svjetski rat

danas sklizalište. A kak' su u razredu bila dva golmana, ja sam pobegel napred. I tu sam ostal. I niš' drugo i ne bi igral. Samo centarfora“.

Hat-trick protiv Liverpoola

Prve ozbiljne nogometne korake Lešnik je učinio sa 15 godina u nižerazrednom zagrebačkom klubu Derby, koji je bio sastavljen uglavnom od mlađih igrača koje su kasnije, ovisno o njihovoj kvaliteti, uzimali poznatiji zagrebački klubovi Građanski, HAŠK ili Concordia. Praksa je naime bila da reprezentaciju Zagreba ne čine isključivo najbolji igrači iz tri kluba, nego i daroviti igrači drugih zagrebačkih klubova.

Nakon Derbyja prešao je 1934. u Spartu, jer je dobio namještenje u Gradskoj električnoj centrali koja je stajala iza toga kluba.

„Svršil sam zubotehničku, tražim zaposlenje, ide teško... Šparta, klub zagrebačke „munjare“ i - zaposlenje. Činovničko. A prije toga, već sa 17 igral sam za reprezentaciju Zagreba, protiv Graza, a trideset i druge, sjećam se, i onu slavnu utakmicu protiv Beograda. Bilo je 6-1, briljirali su Hitrec i Aco Živković. HAŠK me promašil, a

Hrvatska reprezentacija na prvoj utakmici odigranoj 2. travnja 1940., na igralištu Građanskog gdje je pobijeđena reprezentacija Švicarske s 4-0. Slijeva: savezni kapetan Jozo Jakopić, Emil Urch, Florijan Matekalo, Franjo Wolf, Zvonko Jazbec, Milan Antolković, Ivan Jazbinšek, Ivan Belošević, Zvonimir Cimermančić, Franjo Glaser, Ivica Glaser, Ivica Šuprina, August Lešnik i Mirko Kokotović.

ti bokca, pa sam s njima bil kuhan i pečen u kavani Zagreb, al niš - prolaze kraje mene kak' kraj turskog groblja“, pričao je Lešnik Magdiću.

No, Beli je bio preveliki talent da bi tavorio u malim klubovima te je već 1936. godine prešao u Građanski gdje se stvarala nova i moćna šampionska generacija. Iskusnom Jozi Jakopiću, tvorcu tog Građanskog, nije promakao veliki talent.

Magdić piše: „Na ulici, u Ilici, pozvao ga je tadašnji veliki meštar zagrebačkog nogometa Jozo Jakopić: ‘Beli, sutra igramo s Rapidom, igraš?’ Beli stoji ‘paf’ i odgovara: ‘Ali ja sam u Šparti!’ No. Jozo je sve zrihtal, pa je Beli najprije odigrao dvije pokusne utakmice protiv jake momčadi bečkog „Wackera“ kojeg je Građanski dobio sa 4-2 te protiv vrlo jakog „Rapida“ koji je poražen s 4-1, a plavokosi Lešnik kao vođa navale na svakoj utakmici postigao je po dva zgoditka...“

Sporazum je bio ubrzo gotov: za pristup „purgerima“ Lešnik je dobio tadašnjih 20.000 dinara. On je tim novcem kupio gradilište na početku Vinogradske ulice, piše Šimić i dodaje kako su „plavi“ dobili strijelca koji im je dugo vremena nedostajao.

Tuđman ga nije poslušao

Potkraj tridesetih godina Građanski je bio i na turneji po Italiji. U Milanu je Beli, kako nam priča Ivica Lešnik, susreo svoje prijatelje iz djetinjstva, emigrante Didu Kvaternika i Eriha Lisaka, kasnije okrutne ustaške policijske čelnike:

„Nisu imali ni prebijene pare u džepu, pa im je tata kupio sendviče da se najedu. Kasnije mu je to koristilo i vojsku je odslužio u domobranstvu, a politika mu je uvijek bila mrska. Ipak, politika je uvijek bila tu, a on, kao igrač Građanskog u vrijeme NDH-a, uvijek je bio pod blagom sumnjom. No, druženja sa Šiblom, Belinićem i drugim partizanima su ga amnestirala, a srećom nisu znali kako je od gladi spasio njihove smrtno neprjatelje... Odmah nakon rata kada su dobili, mislim od Šibla, informaciju da se Građanski, Concordia i HAŠK ukidaju, počeli su raditi na uspostavi novog kluba. Kako je pričao, zatvorili su ih u jednu prostoriju i da tu smisle ime novog kluba. Prvi prijedlog je bio Turbina, ali je brzo zbog nezagapnosti otpao. Onda je Ivica Medarić, igrač Građanskog i HAŠK-a predložio da se novi klub zove Dinamo što je brzo prihvaćeno i tako je ostalo do danas.

Ivica Lešnik se prisjeća i kako se njegov otac, potkraj života, oko Dinama zakvačio i sa samim vrhovnikom Franjom Tuđmanom:

– Tata, kao stari „purger“ i igrač Građanskog, nije bio za to da se ide u promjenu imena Dinamo, jer on nika da nije bio komunistički. Tuđmanu je predložio da se samo u naziv doda godina, pa da se klub zove Dinamo 1990. i problem je riješen. Nažalost, Tuđman ga nije poslušao i dobio je problem za idućih deset godina...

Nakon Wackera i Rapida uslijedila je i velika turneja Građanskog po Engleskoj gdje je Lešnik zabio hat-trick u slavnoj utakmici protiv Liverpoola (5-1), a Beli je još jednom pokazao kako je Građanski u njemu dobio pravog i velikog centrafora.

U „plavom“ dresu Beli se nazabijao golova kao nijedan igrač ni prije ni poslije njega. Imao je onaj za napadače i strijelce toliko potreban kratki i brzi trk, a zatim iznenadan oštar udarac, skoro redovno u ono pravo mjesto, gdje to vratar najmanje očekuje. Imao je posebno umijeće udarca. Njegov bi udarac najedamput planuo, a lopta samo sijevnula. Bio je pravi lovac na pogotke. Svog čuvara ili pak vratara uvijek je lovio „na krivoj nozi“, pa bi uputio loptu u neočekivani kut. Imao je pravi „njuh“ strijelca. „Golovi se postižu nogom, glavom i - nosom“, rekao je jednom.

„Koliko sam puta vidio da je Wöflf snažno pucao, vratar tek uspio odbiti loptu, ali upravo ispred Lešnika ili na njegovu nogu, a on bi je samo spremio na pravo mjesto“, navodi Šimić. Priznaje da ni njemu ni drugima, a vjerojatno ni samom Lešniku, nije bilo jasno kako mu je to uvijek uspijevalo. Lešnik je jednom prilikom, odgovarajući na pitanje kako to on postiže golove i što pri tome misli, odgovorio kako se tu nema što misliti:

„Nek vratar misli. Moje je samo da udarim loptu kako ja to želim i da je pošaljem u mrežu...“

Tumačeći taj odgovor Šimić je analitički zaključio kako Lešnik zapravo nema onaj pravi, obični instinkt strijelca, nego da ima instinkt protivan strijelcu.

U prvih 7 minuta, tri gola BSK-u!

„Urođeni instinkt strijelca sastoji se u tome da on i nesvjesno nešto gađa. A to nešto je u nogometnoj igri vratar. Zato često vidamo da pucači upravo pogode vratara, iako to svjesno nisu željeli niti htjeli. A to se događa zato što im je pojava vratara nesvjesni cilj. Lešnik je tim svojim osobenim instinktom gađao ne cilj, odnosno vratara, nego u prazni i nebranjeni prostor, tamo gdje inače drugi ne gađaju“, zaključuje Šimić.

Jedan drugi, i danas živući športski kroničar, legendarni radijski reporter Fredi Kramer ističe osobito Lešnikovu odličnu suradnju sa Franjom Wöflom.

- Wöflf je imao udarčinu kao nitko. Golmani bi ipak često odbijali, tu snažno upućenu loptu, koja je u to vrijeme bila vrlo teška, ali gotovo u pravilu baš na noge Lešniku koji je bio neumoljivi egzekutor - ističe Kramer.

Lešnik je nakon odlične turneje po Engleskoj odigrao još niz sjajnih utakmica na kojima bi redovito postizao po jedan ili više pogodaka. Jedna od utakmica koja je ušla u nogometne anale je i ona protiv najvećeg rivala beogradskog BSK-a u sezoni 1936./37. i koja je bila odlučujuća u borbi za naslov prvaka države. Igralo se u Beogradu, a tko pobijedi osvaja naslov. BSK-u bi to bio četvrti naslov za redom, a bio bi to i četvrti naslov Građanskom, s time da su „purgeri“ od 1928. godine (kada su osvojili svoju treću titulu), bili bez trofeja.

U blistavoj utakmici Građanski je pobijedio 4-0, a Leš-

Golman Liverpoola Hudson kupi loptu pred Lešnikom

nik je u samo sedam prvih minuta postigao tri gola, dok je Pleše postigao onaj četvrti. Fredi Kramer prepričava što mu je Beli o toj utakmici pričao:

– BSK je bio moćan. S Mošom Marjanovićem, Vujadinovićem, Tirnanićem... Prije utakmice tadašnji predsjednik Vlade Milan Stojadinović pozdravio se sa igračima, a Moši je namignuo kao „dobit ćemo ih, a ti ćeš zabiti golove“. No Beli, koji je inače bio pravi džentlmen u kopačkama, nije dao...

Lešnik i svi nogometaši nove moćne generacije Građanskog, u Zagrebu su dočekani kao heroji i veliki pobjednici nad snažnim i privilegiranim BSK-om, koji je tih tridesetih godina dominirao jugoslavenskim nogometom. Na zagrebačkom kolodvoru dočekalo ih je petnaest tisuća ljudi, a igrače su na rukama odnijeli u Gornji grad pred Banske dvore.

Šimić u svojoj knjizi spominje i debitantsku utakmicu Lešnika za reprezentaciju Jugoslavije 1937. u Budimpešti:

„Mađari su od početka bili silno premoćni. U prvom dijelu Tirnanić je jednom pobjegao svom čuvaru i ubacio loptu u sredinu. Zahvatio ju je Lešnik i to je bilo neobranljivo - 1-0 za nas. Taj smo rezultat držali sve do pred konac utakmice. Mađari su usprkos svoje velike premoći tek izjednačili na 1-1, a zapravo jedina prilika koju je Jugoslavija imala bio je Lešnikov zgoditak“, piše Šimić.

U jednom velikom okršaju u četiri susreta između Građanskog i tadašnjeg mađarskog prvaka NAC-a iz Nagyvarda u proljeće 1945., neposredno pred zadnje utakmice i ukidanje kluba, Građanski je usred Budim-

pešte (poslije 2-0 i 1-0 u Zagrebu i 1-1 u Nagyvaradu) s 4-0 pobijedio tada najbolju mađarsku momčad u kojoj je igralo sedam reprezentativaca. Najbolji igrači su bili Bobek i Wölfl, ali nenadmašan je bio Lešnik sa tri postignuta pogotka, odnosno nakon Liverpoola i BSK-a, bio mu je to treći veliki hat-trick. Ono što je još karakteriziralo Lešnika je da nikad nije volio izvoditi jedanaesterce...

Član Dinamove uprave

Beli je bio jedan od onih prvih velikih igrača koji su postajali idoli djece koja su željeli postati, ako ne tako veliki golgeteri, a ono veliki i dobri igrači. Još jedna legenda hrvatskog nogometa Zlatko Čajkovski je za svoje trenerske karijere često poučno prepričavao svojim igračima anegdotu sa Lešnikom kojeg je u jednoj utakmici njegovog HAŠK-a i Građanskog čuvao. Mlad, moćan, okretan i brz, Čajkovski Lešniku nije dao da diše: „Beli se očito ljutio, jer nikako nije mogao doći do lopte. I tako cijelu utakmicu, sve do dvije minuta prije kraja. I onda sam samo u djeliću trenutka zakasnio, a lopta se upućena oštrim i snažnim udarcem našla u desnom kutu našeg vratara“, pričao je Čajkovski.

Poslije rata Lešnik je već polako gubio volju za nogometom. Igrao je još nešto za Dinamo i nižerazrednu Dubravu, a u neslužbenom meču protiv Rijeke postigao je još jedan svoj hat-trick. Ali novo vrijeme, novi ljudi, novi sustav igre, novi mladi i ambiciozni igrači..., sve ga je to tjeralo njegovoj novoj profesiji stomatologa, koju su izabrali i neki drugi nogometaši veterani poput Cimermančića, Reissa ili kasnije Čonča.

Od Derbyja do Dubrave

Karijeru je započeo još 1929. u KHŠK Derby, zatim je od 1934. do 1936. branio boje zagrebačke Sparte, dok je nogometnu zrelost dosegao i najbolje utakmice odigrao u Građanskom u kojem je proveo najveći dio svoje karijere, u razdoblju od 1936. do 1945. godine, da bi poslije rata

Ivo Vrhovec, Branko Kralj i August Lešnik

igrao još u Dinamu i nižerazrednoj Dubravi.

Za Dinamo je odigrao i prvu službenu utakmicu 23. lipnja protiv selekcije tadašnjeg zrakoplovstva. Skupio je ukupno 19 utakmica za Dinamo, a kako je tada već ušao u četvrto desetljeće života, posvetio se igranju za nogometno manje zahtjevan nižerazredni klub iz zagrebačkog predgrađa. Ipak, na kraju karijere, u sezoni 1948/49, završio je opet u Dinamu.

Za prve četiri godine u dresu Građanskog, dvaput je bio najbolji ligaški strelac (1937./38. godine sa 17 golova i 1938./39. sa 22 pogotka), a dvaput na drugom mjestu najboljih golgetera. S Građanskim je 1937. i 1940. bio prvak Jugoslavije, a 1943. godine osvojio je naslov prvaka Hrvatske.

Odigrao je 11 utakmica za reprezentaciju bivše države, a igrao je i za reprezentaciju Hrvatske između 1941. i 1945. godine. U jugoslovenskoj reprezentaciji je debitirao 9. svibnja 1937. godine na utakmici s Mađarskom te je u svom debiju odmah i zabio gol koji je Jugoslaviji donio neriješen rezultat protiv jakih Mađara.

Posljednju utakmicu za reprezentaciju Jugoslavije odigrao je 29. rujna 1940, također protiv Mađarske (0-0). Za reprezentaciju je dao ukupno 4 gola. Odigrao je 26 utakmica za reprezentaciju Zagreba (1931.-1941.), a za hrvatsku reprezentaciju odigrao je devet utakmica (od 1940. do 1944.) i postigao 6 pogodaka. Prvi put nastupio je 1940. protiv Švicarske u Zagrebu (4-0), a posljednji put u Zagrebu 1944. protiv Slovačke (7-3).

„Ne volim igrača koji me prati u svlačionicu“, pričao bi Lešnik, vjerojatno misleći pri tome i na omalenog i „dosadnog“ Čika Čajkovskog.

Tako je slavni hrvatski nogometni reprezentativac po završetku karijere radio kao stomatolog provevši najveći dio svog radnog vijeka u stomatološkoj poliklinici u Perkovčevoj ulici, a imao je i privatnu praksu. No, nije odustajao ni od nogometa - bio je jedno vrijeme i vrlo uvaženi i utjecajni član uprave „Dinama“ čije je utakmice često posjećivao obično komentirajući napadače čijom izvedbom nije bio često zadovoljan. Nije mogao razumijeti da tako rijetko pucaju na gol, a još manje da tako rijetko pogađaju cilj...

Bajdu Vukasa poslao u Split

I njegov sin Ivica igrao je nogomet baš u vrijeme kada je njegov otac bio važan čimbenik u upravi zagrebačkog kluba: - Premda kažu da nisam bio loš, otac nikada nije intervenirao i nije bio previše zainteresiran za moju moguću nogometnu karijeru. Ne znam zbog čega je to tako bilo, ali znam da su drugi doživljavali da ja imam određene privilegije. Sjećam se, jednom prilikom došao sam po kopačke kojih nije bilo, a oružar mi je dao Čerčekove. Nastala je frka kako mali Lešnik može dobiti Čerčekove kopačke. Valjda su to smatrali nekom posebnom povlasticom, jer tada je Čerček bio jedna od Dinamovih zvijezda - prisjeća se Ivica Lešnik te dodaje da je njegov otac bio najzaslužniji za dolazak Rore i Jerkovića iz Šibenika u Dinamo, ali i za odlazak Bajde Vukasa u Hajduk:

- Nije on bio neki menadžer kao što je to danas, nego je sve išlo po nekim prijateljskim linijama, a Bajdi Vukasu, kako je dobro poznao ovdašnje zagrebačke prilike, je kazao - „Odi ti u Split, tam' ćeš biti Bog“.

Mladi Lešnik podsjeća kako je njegov otac dugi niz godi-

na u listu „Vjesnik“ imao rubriku za športsku prognozu:

- Kao i uvijek, oko nogometa događale su se razne stvari, a stari je sve to naravno znao. U nekoliko navrata je pogodio i dvanaesticu. Netko se i obogatio na račun njegovih prognoza - kaže Ivica Lešnik.

I na koncu da još jednom spomenemo da je Beli pored svoga nogometnog umijeća bio poznat i kao veliki veseljak, koji je često predvodio pjesmu, a bio je i prepun viceva koji bi se kasnije prepričavali po Zagrebu.

Zvonimir Magdić Amigo u svom posmrtnom slovu Belom u Sportskim novostima 1992. zapisat će:

„Nije li s Belim Lešnikom umro i zadnji „purgerski“ duh? Duh Zagreba, onog pravog, šarmerskog, gospodskog miteuleporskog... Jer, gotovo leonardovsku svestranost duha, toliko koncentriranu u jednom čovjeku, još u nogometu koji je ne tomu tako davno zgražavao gimnazijske profesore, teško je sresti. Bilo ga je užitak slušati. Bio je doživljaj šetati s Belim na onom klasičnom potezu Jelačićevog i Martićeve, do doma mu u Ratkajevom prolazu. Koliko priča!? Koliko vica!? Koliko duhovitosti!? Za njega je sve bilo „štos“: i život i ta silna ljubav za dobru kapljicu, za lijepo pjevanje, za onaj jedan splin koji ga je okruživao i za nogomet i za golove „a la lešnik“...

Kao što se i rodio u praskozorje krvavog Prvog svjetskog rata, tako je August Lešnik Beli, taj dobroćudni i mirotvorni duh Zagreba, i umro 24. veljače 1992. godine u svom gradu, u jeku jednog drugog rata.

LITERATURA

- Velemajstori našeg nogometa, dr. Jerko Šimić, Vlastita naklada, Zagreb 1973.
- Nogometni leksikon, Laksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2004.
- Sto godina nogometa u Hrvatskoj (pripremili Franjo Frntić i Dragutin Hričko), Zagreb, 1981.
- Sportske novosti, Zvonimir Magdić, 26. veljača 1992.
- Povijest športa, Zvonimir Magdić, br. 93
- Croatia - nogometni klub, monografija, Fredi Kramer, 1999.